

УДК 378. 74 (072)

Фурманюк Світлана Миколаївна

викладач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ФАХІВЦІВ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ З ОСНОВ
ПЕРСПЕКТИВНОГО МАЛЮВАННЯ**

Анотація. У статті окреслено головні завдання вищої педагогічної мистецької освіти. Визначено вимоги до сучасних фахівців образотворчого мистецтва та дизайну. Розглянуто проблему професійної підготовки фахівців образотворчого мистецтва та дизайну. Розкрито засоби формування професійних навичок з образотворчої діяльності. Розглянуто історію розвитку перспективного малювання. Окреслено напрями керівництва творчою діяльністю, відображено поетапне виконання перспективного малювання для досягнення високого рівня саморозвитку у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців образотворчого мистецтва та дизайну.

Ключові слова: перспектива, образотворча діяльність, художньо-технічне мислення, фахівці образотворчого мистецтва та дизайну.

Furmaniuk Svetlana

teacher department of artistic disciplines and methodologies of studies
Zhytomyr Ivan Franko State University

**FORMATION OF PROFESSIONAL SKILLS OF SPECIALISTS IN
FINE ARTS AND DESIGN OF PERSPECTIVE DRAWING**

The article outlines the main tasks of higher pedagogical artistic education. The requirements to modern of specialists in fine arts and design. Deals with the problem

of professional training of specialists in fine arts and design. It shows the ways of formation of professional skills in visual activity. It considers the history of development of perspective drawing. The article outlines the directions of creative activity management, reflects the stage-by-stage implementation of perspective drawing for the achievement of a high level of self-development in the process of professional training of future specialists in fine arts and design.

An increase of role of trade education of artistic direction is in modern life, by a requirement in the specialists of fine art and design. By requirements to the level their professional preparation, envisages the permanent increase of professional level of future specialists. Therefore the problem considered in the article always is actual, for the receipt of theoretical ground and detailed illumination in the far of researches.

The problems of professional preparation of future specialists of fine art and design are investigational at the study of bases of the perspective drawing. From it is possible to draw conclusion at the study of history of development of the perspective drawing, bases of construction to the picture professional skills and abilities are formed in the different types of prospect and observance of all laws of construction. Also an artistic look and personal interest open up to the creative process. At what, the level of professional skills qualitatively influences on the process of self-realization and harmonious development of personality of student.

Key words: perspective, graphic activity, artistically technical thinking, specialists of fine art and design.

Постановка проблеми. Зростання ролі професійної освіти мистецького напрямку в сучасному житті, потребою в фахівцях образотворчого мистецтва та дизайну. Вимогами до рівня їх професійної підготовки, передбачає постійне підвищення професійного рівня майбутніх фахівців. Тому розглянута у статті проблема завжди є актуальною, для отримання теоретичного обґрунтування та детального висвітлення у значній кількості досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ознайомлення на практиці з перспективою як наукою, про закони зображення предметів на площині

відповідно до уявних скорочень розмірів, контурів форми і світлотіньових взаємодій, які спостерігаються в природі – основні завдання при вивченні малюнку з природи та за уявленням [4, с. 22].

Перспектива відноситься до розділу нарисної геометрії, тому потребує спеціальної підготовки. При вивченні основ образотворчої грамоти важливим є засвоєння основних законів перспективи та використання їх при виконанні творчих робіт. Відпрацювання вправ від простого до складного сприяє виробленню навичок зображення предметів і явищ оточуючого світу, яке відповідає зоровому сприйняттю людини.

Відтоді як люди почали зображувати навколишню дійсність, вони поступово відкривали явища перспективи. Це відбувалось по-різному в різних країнах доволі тривалий час. Потреба в основних правилах нарисної геометрії і одного з її розділів – перспективи виникала при будівництві велетенських єгипетських пірамід та храмів ще в Стародавній Греції.

Римляни використовували перспективу при виконанні архітектурно-будівельних креслень. Це висвітлено у працях римського архітектора Вітрувія (1 ст. до н.е.).

Однією з перших відомих наукових праць з перспективи була праця грецького математика Євкліда (3 ст. до н.е.).

Художники завжди намагались перетворити живописні роботи з площинного мистецтва на об'ємно-просторове й об'ємне. Перші досягнення передати реалістичне зображення дійсності були зроблені стародавніми греками таким як Апеллес, Зевксис та Паррасій (5-4 ст. до н. е.).

Завдяки зацікавленням італійськими художниками правдивим стародавнім живописом Греції і Риму, вони отримали можливість передати в своїх творах перспективне зображення інтер'єру з просторовим розміщенням в ньому людей. Через де який час італійські архітектори Брунеллескі та Тосканеллі відкрили основу наукової перспективи: чим далі розташовані предмети від ока, тим меншими вони здаються.

Виникнення перспективи як науки в епоху Відродження пов'язане з тим, що художники зіткнулися з проблемою передачі зорового сприйняття просторових об'єктів і самого простору на двомірній площині [1, с. 162]. Створена система перспективи в ті часи має значення до наших днів.

Видатні діячі епохи Відродження вивчали праці давньогрецького математика Евкліда, який дотримувався теорії зорових променів і геометричної побудови піраміди, центр проектування знаходиться в оці спостерігача, а основа – на поверхні розглянутого предмета. Художники античності також використовували перспективу в побудові творів мозаїки та розписах. З появою християнської релігії передача ілюзорного простору відійшла на другий план, але в епоху Ренесансу архітектор Філіппо Брунеллески вирішив проблему передачі зорового сприйняття на площину. Він знайшов спосіб оптико-геометричних побудов, зробивши розтин піраміди Евкліда картинною площиною і отримавши тим самим перспективне зображення предмета. Такі точні геометричні побудови ренесансної системи перспективи відмінно проілюстровав своїми гравюрами Альбрехт Дюрер. У трактаті «Керівництво до виміру» він застосував геометрію об'ємних тіл і теорію лінійної перспективи [3, с. 126].

Леонардо да Вінчі розробив вчення про пропорції і перспективного простору. Цим Він став теоретиком в області перспективи [1, с. 141].

Застосовані методи дослідження. Проведено спостереження на практичних заняттях зі студентами Навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка з дисципліни «Основи перспективи». Після вивчення основних законів перспективи студенти краще зрозуміли важливу умову навчального процесу малювання з натури. Навчилися спостерігати не пасивно, а активно, ціле направлено, загострюючи увагу на таких розумових операціях сприйняття, як порівняння, узагальнення, конкретизація, абстрагування. Продуктивність роботи над малюнком збільшилась.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є спрямувати фахівців образотворчого мистецтва та дизайну на удосконалення професійної підготовки,

на необхідність формувати систему естетичних цінностей як основу конструкторських поглядів, художньо-творчої самореалізації та самовдосконалення, на досконале вивчення теоретичних основ та історії розвитку перспективного малювання.

В сучасних умовах у всіх сферах суспільства система вищої мистецької освіти потребує особливої уваги. Адже головним її завданням є підготовка таких фахівців, які володіють широким спектром знань та умінь з дисциплін художньо-естетичного циклу, сучасними методиками викладання, які мають витoki з минулого. Тому дослідження історичного розвитку перспективного малювання необхідне удосконалення сучасних методик викладання, спрямоване на розвиток активності та самостійності у досягненні високого рівня підготовки майбутніх фахівців образотворчого мистецтва та дизайну.

Творча діяльність має велике значення для всебічного розвитку людини. Вона сприяє естетичному вихованню, розширенню розуміння та сприйняття всесвіту, формує уявлення про загальнолюдські цінності та духовну етику. Перед вищою школою постає завдання підготовки таких спеціалістів, які повинні володіти вміннями і навичками з основ образотворчої діяльності. Відпрацювання практичних вправ з основ перспективного малювання надає високий рівень професійної майстерності та розвиток просторової уяви, творчої спрямованості, що забезпечує передумови художньо-технічного мислення.

Знання про історію розвитку перспективного малювання надає можливість для систематизації розуміння послідовності побудови та оформлення графічних зображень.

Отже, сучасні фахівці образотворчого мистецтва та дизайну мають бути висококваліфікованими професіоналами і обдарованими особистостями, спрямованими на постійний саморозвиток, творчий пошук та самоосвіту. Вони мають відповідати вимогам стрімкого темпу розвитку освітніх тенденцій, «повинні добре орієнтуватися в різноманітних педагогічних технологій, мати свою думку і вміти захищати її, правильно оцінювати свої можливості, бути готовим до прийняття відповідальних рішень» [2, с. 357].

Виклад основного матеріалу. Перспектива вважається найбільш точною наочною формою зображення. Складним у перспективному є те, що на двомірній площині (довжина і ширина) потрібно передати тривимірне зображення (ширину, висоту і глибину).

Розрізняють види перспективи: лінійну, повітряну і тональну.

Лінійна перспектива – це система зображень предметів, при якій вони здаються меншими чим далі знаходяться від глядача, що створює відчуття просторового заглиблення.

Пряма лінійна перспектива – це вид перспективи, розрахований на фіксовану точку зору і передбачає єдину точку сходу на лінії горизонту (предмети зменшуються пропорційно в міру віддалення їх від переднього плану).

Теорія лінійної перспективи в XIV столітті ґрунтувалася на простих законах оптики і чудово підтверджувалася практикою. Пряма перспективи довго визнавалася як єдине вірне відображення світу в картинній площині. У наш час домінує використання прямої лінійної перспективи, через свою «реалістичність» зображення.

Зворотна лінійна перспектива – це вид перспективи, що застосовується у візантійського і давньоруського живопису, при якій зображені предмети збільшуються в міру віддалення від глядача, картина має кілька горизонтів і безліч точок зору, а центр знаходиться в оці людини. Зворотна перспектива утворює цілісний символічний простір, орієнтований на глядача і передбачає його духовний зв'язок зі світом символічних образів. Отже, зворотна перспектива відповідає завданню втілення надчуттєвого сакрального змісту, але позбавленої матеріальної конкретності форми.

Кутова лінійна перспектива – це вид перспективи, що використовується при передачі просторового зображення об'єкта, що стоїть під кутом до глядача. Геометрична побудова кутової перспективи складніша за пряму і зворотною, тому що має дві точки сходження на лінії горизонту [5].

Основними елементами лінійної перспективи є:

- Картинна площина – вертикально розміщена площина перспективних зображень (картина).
- Предметна площина – горизонтальна площина на якій розміщуються предмети.
- Основа картини – лінія перетину картинної і предметної площини.
- Центр проектування (точка зору) – точка, в якій знаходиться око спостерігача.
- Точка стояння (основа точки зору) – основа перпендикуляра опущеного з точки зору на предметну площину.
- Площина горизонту – площина, що проходить через точку зору паралельно предметній площині.
- Лінія горизонту – лінія перетину картинної та предметної площини.
- Центральний, або головний промінь – перпендикуляр до картини, проведений з точки стояння.
- Центральна або головна точка картини.
- Основа головної точки (основа перпендикуляра, опущеного з головної точки на предметну площину).

Тональна перспектива – це зміна в кольорі і тоні предмета, зменшення його контрастних характеристик, приглушення при віддалені вглиб простору.

Для тональної перспективи характерне домінування в зображенні тонів повітряного простору або туману. В кінці 1890-х рр. виник окремий напрямок пейзажного живопису під назвою тоналізм. Це використання тьмяні, зближені тони і значне узагальнення в малюванні, також свідомо фіксація лише на ефектах вечірнього освітлення та туманах. Використання таких ефектів в фотографії наближають їх до картин і графіки напряму тоналістів.

Повітряна перспектива – це спосіб зображення простору, з урахуванням впливу повітря, яке розділяє глядача з природою.

Використання законів повітряної перспективи допомагає передавати глибину простору. Що далі перебуває предмет, то більше «холоднішає» він у кольорі і менш чіткими стають його обриси. Відтінок, що міститься попереду,

буде теплішим, а предмети на передньому плані виглядають чіткіше і контрастніше. Це головні правила повітряної перспективи [6, с. 123].

Також за законами повітряної перспективи можна передати настрій, сумний – зображенням дощового похмурого дня, щасливий асоціюється сонячним ранком або квітучим садом.

Вивчення теоретичних основ надає можливість відпрацьовувати практичні навички з перспективного малювання. Знання законів лінійної і повітряної перспектив допомагає зображувати на двомірній площині тривимірні предмети так, щоб вони сприймалися об'ємними.

При малюванні з натури необхідно, щоб зображувальний предмет попадав у поле найкращого зору, тобто на такій відстані, щоб його можна було охопити поглядом. Також важливою умовою спостереження зображувального предмета є вміння правильно визначити лінію горизонту. Ця лінія завжди розташована на рівні очей. Щоб навчитися малювати з натури, треба вміти правильно визначати на око пропорції предмета і його положення в просторі. Визначення пропорцій предмета і форми його площин у перспективі перевіряють за допомогою олівця так званим візуванням.

Навчання перспективного малювання ґрунтується на свідомому вивченні перспективних явищ, спостереженні, зображенні і аналізі їх.

Після вивчення основних законів перспективи при малюванні з натури важливим є оволодіння методом зменшення та вписування природних форм. Цей метод полягає в опрацюванні всіх природних форм за допомогою куба, циліндра та кулі з обов'язковим застосуванням основних законів перспективи. Доступність й точність цієї концепції дозволяє будь-яку природну форму малювати за допомогою геометричних фігур: куба, конуса, кулі, циліндра, призми тощо. Це спрощує процес зображення будь-яких об'єктів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Досліджено проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців образотворчого мистецтва та дизайну при вивченні основ перспективного малювання. З цього можна зробити висновки при вивченні історії розвитку перспективного малювання, основ

побудови малюнку у різних видах перспективи та дотримання усіх законів побудови формуються професійні навички та уміння. Також розкривається художньо-естетичний погляд та зацікавленість до творчого процесу. При чому, рівень професійних навичок якісно впливає на процес самореалізації і гармонійного саморозвитку особистості студента.

Відтак, система фахової мистецької підготовки у вищих навчальних закладах повинна мати напрямок на підготовку креативної, відповідальної, здатної до самоосвіти й саморозвитку особистості, здатної до реалізації себе у різних сферах життєдіяльності, високого професіоналізму та творчій особистості.

Список літератури:

1. Греченко В.А., Чорний І.В. – Історія світової та української культури з тестовими завданнями. – К.: Літера ЛТД. – 2009. – 379 с.
2. Зязюн І.А. Наука і мистецтво педагогічної дії // Професійна освіта: педагогіка і психологія. Польськоукраїнський, україно-польський журнал / За ред. Т. Левовицького, В. Зязюна, І. Вільш, Н. Ничкало. – Ченстохова-Київ, 2001, №5. – С. 357–380.
3. Образотворче мистецтво: енцикл. ілюстр. словник-довідник / упоряд. А. Пасічний. – К.: Факт, 2007. – 678 с.: іл.
4. Проектна графіка: навч. посіб. / Т.М. Клименюк, Н.А. Консулова, М.В. Бевз, Х.І. Ковальчук; за ред. Т.М. Клименюк; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2011. – 220 с.: іл.

References

1. Grechenko V.A. Chornuy I.V. (2009) Istoriya svitovoi ta ukrajnskoi kultury z tekstovumu zavdanniamu [History of world and Ukrainian culture with test tasks]. Kyiv: Letter of ЛТД.

2. Zyazyun I.A. (2001) Nauka i mustetstvo pedagogichnoi dii [Science and art of pedagogical action]. *Trade education: pedagogics and psychology, vol 5*, pp. 357–380.
3. Pastchnyj A. (2007) Obrazotvorche mustetstvo [Fine art]. Kyiv: Fakt.
4. Klumenujk T.M. Proektna grafika [Project graphic arts]. Lviv: Lviv. politehnika.